

NAŠI ZAPISKI

Socialna revija.

Izhajajo 10. vsakega meseca. — Naročnina za vse leto K 2:80, za pol in četrt leta razmerno. — Posamični zvezki 24 h. — Rokopise sprejema uredništvo, naročnino pa upravništvo „Naši zapiski“ (Radeckega cesta št. 20) v Ljubljani.

Leto II.

Ljubljana, meseca julija 1904.

Štev. 8.

K. W.:

Pogled nazaj.

Danes hočemo pregledati plodove našega truda. Dve leti ste minuli, odkar je zagledal prvi zvezek „Naših zapiskov“ luč sveta. Skromen je bil ta zvezek in majhen. Naši prijatelji so majali z glavami, nasprotniki so se rogali ti revščini. Klerikalci so mu pa že kar prorokovali smrt in ga zasramovali. Izdajateljstvo pa je šlo svojo pot: Naprej! To je bil pogumen korak za vsakega, kdor vé, kakšne so bile razmere, v katerih smo se rodili, za vsakega, ki je pogledal v revščino slovenskih razmer, jo spoznal, okusil, a ni obupal.

Kaj smo hoteli? Hoteli smo zanimanja za moderna vprašanja modernega časa, hoteli smo in še hočemo izobraženo ljudstvo, ljudstvo, stremeče po omiki, blagostanju in napredku, zakaj samo tako ljudstvo more tudi pridobiti boljše življenje, samo tako ljudstvo more izkoristiti bogastvo svoje domače zemlje zase, ne pripuščajoč jih močnejšemu izobraženemu tujcu. Vsak dan smo imeli in imamo priliko opazovati, kako tuj kapital vzdiguje iz naše zemlje milijone, ki so zakopani v nji, a kako mi slu-

žimo na lastnem domu za hlapce, za mezdne sužnje, ki jih vstvarja moderna kapitalistična produkcija.

Zakaj vse to? Zato, ker ne pojмимо modernega časa, modernih preobratov, ki objemajo celo človeško družbo — brez razlike narodnosti, brez razlike historičnih mej. Ker se nismo nič učili, nismo pojмили, nismo znali si obdržati bogastva svojega domovja, kaj šele pridobivati si tuje. Dosedanja skrb našega naroda je bila le molitev, molitev in molitev. Moderne smeri v gospodarstvu, v splošni omiki pa nimajo mej in ni jih mogoče zadržati. Kdor prespi čas dela drugih, ta je izgubljen in obsojen je na smrt.

Pri nas pa je vsaka svobodna beseda, vsaka še tako nedolžna svobodomiselnost, vsak svobodni poletproklet ali od cerkvene ali od črno-rmene državne „morale“. Zaraditega smo bili in smo še hlapci, smo narod, ki se nikjer več ne upošteva, smo narod, ki je obsojen na smrt.

Obsojen? — Dà! Zato smo obsojeni, ker nismo imeli zaupanja sami v sebe, ker nismo imeli zaupanja v lastno moč, lastno delo.

Vse to je imelo naše izdajateljstvo pred očmi. In ker je verovalo v lastno delo in v plodovitost svojega dela — ni niti trenutek obupavalo.

Svoje velike naloge nismo izvršili, izvršili pa smo velik kos te svoje naloge; nismo upirali svojih pogledov proti nebu, proseč ga milosti in pomoči — ne, verovali smo v lastno in le v lastno moč.

Našli smo takoj ob pričetku lep krog prijateljev, ki so čutili z nami, ki so mislili, kakor smo mislili mi. Našli pa smo tudi sovražnikov. Prvi so bili klerikalci. To nas ni presenetilo, saj je bilo naše delo v glavnem naperjeno proti klerikalizmu in njegovemu poneumnevanju naroda, ki je baš radi klerikalizma padel tako globoko, ker je zapadel verskemu fanatizmu in brezdelju, zaupajoč edino le na božjo pomoč, nič pa na svoje lastno delo in na moč svojega truda. Tisoč let je za nami, tisoč let smo bili hlapci, s suženjskim srcem v prsih in s slepimi očmi za svet in njegovo napredovanje . . . Pa tudi večji del meščanstva je bil nasproten našim stremljenjem . . . Mnogi izmed meščanstva so nas veselo pozdravljali in nas tudi podpirali. Največ odkritih prijateljev pa smo našli med proletariatom, naprednim, organizovanim delavstvom. Ne smemo pa zamolčati, da so se tudi med delavstvom našli ljudje, ki so nas pobijali, zasramovali in nam škodovali. To so bili v prvi vrsti ljudje, ki niso pojmovali naših ciljev, pa so smatrali naše delovanje za nepravdo, škodljivo . . .¹

¹ Da preprečimo vsako neumevanje, iz-
a vljamo, da ti ljudje niso v vrstah razredno-

Ali naše delo je napredovalo kljub vsem zaprekam. Ni napredovalo tako, kakor smo želeli; toda če pregledamo naše razmere, moramo reči, da je naš napredek precejšen in da naš trud ni bil zaman.

„Naši zapiski“ so se povečali in so dosegli četrto polletje svojega izhajanja. Postali so zanimivejši, boljši, zakaj krog njihovih sotrudnikov se je znatno pomnožil. Poleg tega so izdali „Naši zapiski“ že dva zvezka „Ljudske knjižnice“, in sicer prevod Macharjeve „Magdalene“ in Abditusov „Občinski socializem“. Tretji zvezek „Ljudske knjižnice“ izide te dni. Nadalje so izdali dva snopiča „Male knjižnice Naših zapiskov“, „Koledar za slovenske delavce“ in zbirko črtic in novel. S to številko so „Naši zapiski“ in v njih založbi izišle publikacije dosegle **30.600 izvodov**. Prišteti pa je treba še te dni izišli tretji zvezek „Ljudske knjižnice“ (Vseučiliška predavanja) v 2000 izvodih. Seveda je imelo naše založništvo tudi mnogo stroškov, in sicer je stala tiskarna in stroški upravnštva nad 4000 K (brez honorarjev in odškodnine upravnštva), kar je lepa svotica, če se upošteva, da se je pričelo podjetje z docela praznimi rokami. Priznati moramo tudi, da ti stroški še niso pokriti, ker se je v mnoge kraje pošiljalo tiskovine za stonj, to pa v prvi vrsti radi tega, da se med zanemarjenim in ubožanim narodom vzbudi želja po večji omiki in vzvišenejši kulturi. Da se niso naše publikacije razširile še bolj, je krivo v prvi vrsti to, da nimamo na Slovenskem

zavednega delavstva. To so v prvi vrsti krščanski socialisti.

nobene urejene kolportáže, kateri je odkazana pri drugih narodih tako velika uloga. Nekaki početki kolportáže se kažejo v mestih in večjih industrijskih krajih in upamo, da se tudi v tem oziru razmere obrnejo na bolje. Kako se je naša revija kolportirala, kažejo sledeče povprečne številke:

	1. 1903 (mesečno)	1. 1904 (mesečno)
Kranjsko	120	130 ¹
Štajersko	12	60
Primorsko	30	55
Koroško	4	10
Goriško	—	5

Po mnogih krajih nimamo skoro nobene kolportáže,² tako posebno po Goriškem sploh, Pulju, Koroškem, nekaterih krajih Spodnjega Štajerja in deloma Gorenjskem. Pretežno večino odjemalcev revije tvorijo posamezni naročniki.

Mnogo bolje se obnese v kolportazi propagandistična literatura, kar je umevno. To velja v prvi vrsti o „Mali knjižnici Naših zapiskov“ (izvod 4 vin.) in „Koledarju“. V tem oziru lahko navedemo sledeče povprečne številke. Pripomnimo, da je te številke zato nemogoče čisto natančno navesti, ker iz mnogih krajev še ni prišel običajni obračun.

	Mala knjižnica	Koledar
Kranjsko	3050	465
Štajersko	3750	225
Primorsko	3000	396
Koroško	200	50
Goriško	500	100

¹ Da to število letos ni mnogo večje, je krivo to, ker se „Naši zapiski“ letos v Idriji ne kolportirajo, dočim se je lansko leto tam mesečno razpečalo 40 do 45 izvodov. Vzroki so nam znani.

² Tu sem spadajo tudi tisti, ki dobivajo po dva in več izvodov.

V tem oziru bo treba izvršiti še veliko dela. V vsakem večjem kraju bi se morala urediti kolportaza za napredno poučno-znanstveno ter zabavno literaturo. To delo bo najtežje! *Svetujemo vsem našim prijateljem, da povsod, kjer je le mogoče, ustanove iz mladih, inteligentnih ljudi „krožke Naših Zapiskov“, ki bi imeli pred vsem nalogo, skrbeti za redno kolportazo, prirejevanje poljudno-znanstvenih predavanj in na deželi tudi gledaliških predstav.*

Prepričani smo, da je to danes pri nas najpotrebnejše delo, kakor smo tudi prepričani, da je to edina mogoča pot do slovenske univerze!

Le tako pa si bo tudi mogoče vstvariti pot med ljudstvo in ga po isti potesti privedi do boljše in višje izomike. Poglejmo, kako krepko in živahno delujejo v tej smeri enaka podjetja pri drugih narodih, med Nemci, Čehi, Slovaki, Ukrajinci ali Malorusi. Najmlajša taka maloruska institucija v Ukrajini „Rusko-ukrajinska spitk-vydavnyča“ je bila ustanovljena leta 1899. in je izdala v dobi od leta 1899. do leta 1803. 128 knjig, ki se dele na tri oddelke. Beletristično literaturo zastopa 59 knjig, izvornih in prevedenih (med temi so tudi Shakespearjeve drame), poučno literaturo zastopajo tri izvorne in osem prevedenih knjig (med zadnjimi je tudi „Zgodovina politične ekonomije“ od Ingrama). Vsaka teh knjig velja povprečno dve do tri krone. Leta 1901. je pričel izhajati tudi tretji oddelek — brošure in knjige za mladino. Skupni nalog tega založništva znaša 121.152 izvodov s skupnimi izdatki 52.000 K. Tako dela mlajša maloruska generacija v Galiciji! Odlikujejo se posebno akade-

miki, ki so studirali v inozemstvu (največ v Pragi) in ki se ne sramujejo iti od hiše do hiše, od bajte do bajte ter kolportirati svojo napredno literaturo. Kako pa je pri nas! Akademično izobraženi in na pol izobraženi človek se že sramuje priti v dotiko s priprostim in neukim možem.

Naš program je torej jasen: *Odkrito in pošteno delo*, stremeče za tem, dohajati na vseh poljih, kolikor je pač mogoče, napredne in kulturne narode.

Naša morala je enostavna: *Odkrito življenje!*

Naš moto: *Zaupanje v lastno moč in delo!*

Samo napredno ljudstvo je zmožno si pridobiti boljše življenje! Svobodomiselnosti je treba; a ta se mora privzgojiti. Treba je novih ljudi, z novim srcem in z razumom, ljudi, ki poznajo

svet in njegove pridobitve, ljudi, ki niso fantasti, ki pa računajo z dejanskimi razmerami. Treba je realnosti, ne pa praznega rodoljubarskega navdušenja in domovinske jokavosti. — Tako gremo naprej, sami si vstvarjajoč bodočnost, ki je čas dela in življenja. Vsak korak dalje je novo bogastvo in nova moč, delujoča v svetu, je rodovitno zrno bodočega posejanega polja v življenju.

Tako delujemo in hočemo delovati na veliki stavbi bodoče moči in življenja, zmerom naprej, zmagujoč reakcijo in neumnost, verski fanatizem, brezdjelje in pogin, za vsakega bodočega bojevnika vstvarjajoči nov delokrog in nova trdna tla, ljubeči se, bojujoč, hoteč, delujoč, neprestano napredujoč v boljše življenje, v novo upanje do zmage dela nad lenobo, — do vstajenja!

Ant. Dermota :

Vseučiliška ljudska predavanja.

Konec.

Dodatek.

„Novo stranko“ so nazvali skrbni ljudje skupino mladih elementov, zbirajočo se na prijateljskih sestankih in razmotrivajočo vprašanje, kako bi se v obstoječih razmerah najuspešneje mogli udeležiti tako zvanega dela za ljudstvo. Razna sumničenja in podtikanja so letela na „Innominato“, kakor so zopet drugi nezaupneži krstili omenjeno družbo. Krožile so razne bajke — naivne in neutemeljene, ki se niso razpršile niti potem, ko je ta skupina stopila v jav-

nost, ko si je bila odgovorila navedeno vprašanje.

Klic po univerzi na Slovenskem se vedno ponavlja. Zadoni in se izgublja, pa je zopet mirno nad vodami. Tega klica ni dolžan nihče upoštevati, ker ga ne more nihče smatrati resnim. In res ga tudi nihče ne upošteva. Da se je toliko in toliko tisočakov odločilo za osnovo vseučilišča v Ljubljani — ali kjer že hočete, s tem ni še doprinešen noben dokaz o resnobi našega klicanja

in zahtevanja. Kajti prvi predpogoj za osnutek in trajni in častni **obsto**j univerze na Slovenskem niso gmotna sredstva, ni denar, ampak duševni fond. Ljudje in znanstvena literatura sta prva in poglobljena činitelja pri rešitvi našega vseučiliškega vprašanja. Mogoče, da se v Ameriki ali v Franciji ali v Nemčiji lahko z dekretom oživi tvori vseučilišče in da to vseučilišče potem tudi uspeva, če je gmotno dobro podprto. Kajti Angleži in Francozi in Nemci so veliki narodi, ki imajo na razpolago duševnih in gmotnih sil. Pri nas, v malem narodu je pa drugače. Gmotne strani dobrega vseučilišča — in le za tako nam gre; vseučilišča, ki ne bi bilo zmožno tekrovati z inorodimi, nam ni treba, ker nam bi več škodilo nego koristilo — ne bomo sami zmagovali, vsaj ne v doglednem času. Pač pa imamo tako duševno moč v sebi, katera si bo, če se razvije in dozori, izsilila priznanje tudi drugod in katera bi tudi edina mogla izsiliti od merodajne strani, da se nam dá vseučilišče. Zato nam je v prvi vrsti mar to, da razkrijemo doslej zanemarjeno svojo duševno sposobnost in jo vsestranski izpopolnimo; s tem si vstvarimo pogoje za svojo znanstveno literaturo, vzgojimo si ljudi, ki bodo uživali to literaturo; ko imamo pripravljeno literaturo in ljudi — imamo šele podlago za svojo zahtevo po vseučilišču na Slovenskem.

Kazati na to, koliko smo Slovenci že dali slavnih učenjakov, ki so svoje življenje in delovanje posvetili in žrtvovali drugim narodom na raznih vseučiliščih in ki so že umrli, se ne pravi dokazovati potrebo vseučilišča na Slo-

venskem, ampak k večjemu le tisto duševno energijo, zmožnost, katere je baš v Slovencih od nekdanj bilo razmeroma v obilju, če se primerjamo z drugimi narodi. Ta energija, ta zmožnost, primerno in pametno organizovana in razvita, bi šele morala dokazati potrebo vseučilišča na Slovenskem, in jo bode tudi dokazala. O tem niti ne dvomimo. Ampak zbrati se mora in konsolidovati in z njo pametno gospodariti.

Univerze torej nimamo in je v „par letih“ še ne dobimo, ker si je ne moremo izsiliti. Pri tem ne kaže zidati na slovensko politiko in slovenske aktivne političarje; ako bi na to sredstvo mislili in računali, bi se všteli. Da bi nam naši narodnostni nasprotniki šli v tem na roke, tega tudi ne meni nihče. Katastrof in čudežev pričakovati — — skrajni čas je že, da se sploh otresemo te prazne vere, te razvade, ki podpira le našo zložnost in naše brezdjelje . . .

Kaj nam tedaj še preostaje?

Preostaje nam najzanesljivejša pomoč: *vera in zaupanje v lastno svojo moč, v svojo energijo, v svoje delo. Sami se uveljaviti, to je naša naloga; nič se zanašati na tujo pomoč, ko vemo, da je ne dobimo!*

Ako nimamo svoje univerze, iz katere bi prihajal naš inteligentni naraščaj, ako ga moramo pošiljati na tuja vseučilišča, kjer se mu milostno prepušča prostor za ali pred durmi: kdo nam pa more braniti, da ne bi že sedaj svoje moči razvili in uveljavili doma med ljudstvom? Nihče nas ne more ovirati v tem, da začnemo pripravljavno delo za bodočo učeno univerzo za sedaj z ljudsko univerzo. In poleg drugih

sredstev za uresničenje ideje ljudske univerze — nekakšne vseučiliške ekstenzije tedaj — najuspešneje lahko uporabljamo *poljudno-znanstvena predavanja*.

To je bil najvažnejši namen, katerega so v prvi vrsti želeli tisti, ki so „snovali novo stranko“, in preko katerega so hoteli nadaljevati, uporabljajoč še druga sredstva.

V svrhu realizovanja tega namena je bilo treba informacije in orientacije, imamo-li na razpolago porabnih predavateljev, oziroma sploh sotrudnikov? in ali bodo isti prodrli med našim ljudstvom v naših razmerah?

Zanimljivo dejstvo se je tu pojavilo: računati in opreti se je mogla tista skupina ljudi samo na mlajše in najmlajše inteligente; starejša, sedaj prevladujoča generacija se je pokazala bodisi trhleno ali pa poraslo z mahom, tako da je bila neporabna. In ta skupina mlajših in najmlajših je takoj v začetku izpoznala, da če hoče kaj doseči, da mora zidati samo s svojimi močmi in se zanašati samo nase. Pomoci od nikoder ni! In to je bilo zdravo.

Potem je bilo treba ugotoviti neko smer celemu postopku. Stopati v vodo sedanjih vladajočih političnih strank — tega niso smeli. S tem bi bili pokopali smer in idejo in si po nepotrebnem že iz začetka nagomilili na pot celo vrsto predsodkov in neutemeljenih pomislekov. Precej točno je bila ta smer izražena z besedo protireakcionarna. Reakcionarci se dobe v vseh strankah in strujah; treba se jih je takoj prvotno otresti, da se ne oklepajo zdravega pokreta s svojimi račjimi kleščami. A samo taka negativna določitev smeri bi se

zdelo premalo jasna. Zato se je precizovala še striktnije, pozitivno: *Smo proti reakciji. Hočemo biti boljši in popolnejši, nego so naši reakcionarci. Dokazati hočemo svojo resno voljo z delom. V delu hočemo biti boljši od reakcionarcev. In v življenju.*

*

Prilika je prišla — stopili so med ljudstvo. Takoj s celim ciklom predavanj. V Logatcu je bilo prvo predavanje, ki je izizšlo iz te mlade skupine, dne 7. svečana 1904. S tem je bil led prebit, in na Slovensko je bila vpeljana novota javnih poljudnih predavanj v ciklih po deželi.

Kako so sprejeli to novoto?

Če pomislimo, da so bili sami mladi ljudje, ki so preko oficijelne javnosti šli na svoje delo s trdnim ciljem pred seboj, ljudje, ki so bili takorekoč popolnoma nepoznani širši javnosti, ki so si sami klestili novo pot, smatramo lahko ta sprejem prijaznim in ugodnim. Računa se tedaj lahko na uspeh. Drugi tečaj predavanj se je začel na Selcih nad Škofjo Loko dne 10. malega travna, tretji pa v Zagorju na Notranjskem istega dne.

Vmes so se vršila posamezna predavanja v Dražgošah nad Železniki, v Velesovem in v Zagorju ob Savi.

Sledeči obrazec nam predočuje začetek dela in začasni uspeh.

Vseh predavanj se je doslej izvršilo 18, katera je posetilo skupaj 1180 poslušalcev in poslušalk, tako da jih pride povprečno 65·5 na eno predavanje. Tega začetka, dasi je skromen, se predavateljem v naših razmerah ni treba sramovati. Nasprotno: če bi bil tudi še

Kraj	Štev.	Datum	Naslov predavanja	Predavatelj	Št. poslušalcev	Debata po predavanju, vprašanja, o čem	Stan poslušalcev
Logatec	1	7. febr.	O sodišču. Kakšen naj ne bo človek pred sodiščem	Dermota	25	Iz civilnega prava, lastnina, posest	kmetje
	2	21. febr.	O kazenskem pravu in postopku	dr. Ravnihar	45	Iz civ. prava, o komasaciji	"
	3	6. marca	O prihodnjem socialnem razvoju kmetijskega in obrtnega stanu	dr. Novak	50	O predmetu	"
	4	20. marca	Infekcija in desinfekcija	dr. Stojc	50	"	kmet. in obrt.
	5	4. aprila	O Japoncih	R. Kenda	150	"	"
	6	17. aprila	O alkoholizmu	dr. Robida	38	"	"
	7	8. maja	O vplivu vode na površje zemlje	I. Franke	80	"	"
Dražgoše	1	19. marca	O sodišču. Kakšen naj ne bo človek pred sodiščem	Dermota	35	Iz civ. in kaz. prava	kmet. (mlajši)
Selce n. Škof. Loko	1	10. aprila	O prisegi pred sodiščem	dr. Ravnihar	65	O predmetu	kmetje
	2	24. aprila	O raznih volilnih pravicah	dr. K. Vodušek		"	"
	3	8. maja	O Japoncih	R. Kenda	60	O rus. jap. voj.	"
	4	29. maja	O alkoholizmu	dr. Robida	62	"	"
	5	19. junija	O vplivu vode na površje zemlje	I. Franke	70	"	"
Zagorje na Nož.	1	10. aprila	O kaznih	dr. Novak	70	"	kmetje
	2	8. maja	O prisegi pred sodiščem	dr. Ravnihar	70	O predmetu	"
	3	29. maja	Kako se je ravnati pri poškodbah	dr. Stojc	130	Praktična vprašanja	"
Velesov.	1	8. maja	O državljskih pravicah	F. Gärtner	80	"	kmetje
Zagorje ob Savi	1	23. maja	O poeziji za proletarce (Ada Negri)	I. Franke	100	"	organizovani delavci

skromnejši, bi lahko pokazali nanj s ponosom. Kajti storili so to sami od sebe in sami iz sebe uvidevajoč, da so razmere rodile tako potrebo. Naglašati se pri tem mora, da med predavatelji ni bilo še nobene formalne organizacije, da se bo ta šele osnovala v obliki društva Akademije; predavatelje in sploh to skupino mladih je medsebojno vezala samo skupna ideja o potrebi

ljudskih znanstvenih predavanj pri nas. Prostovoljno in radi so se podvrgli velikemu „narodnemu davku“. Ta predavanja, katera so se izvršila od svečana pa do rožnika letošnjega leta, so imela zlasti namen: 1.) da se preizkusi terén in razmere, je-li to podjetje pri nas mogoče izvesti z uspehom, in 2.) da se dokaže, da se bo pozneje, ko bo formalno društvo osnovano (do jeseni

tega leta), to delo gotovo na širši in trdnejši podlagi posrečilo, — izkratka 3.) da se dokaže s temi uvodnimi predavanji potreba društva Akademije in da ima ta skupina mladih pravico vsled tega zahtevati od vse slovenske javnosti, da jih ne ovira v ti dobri stvari.

Vse to troje je sedaj dokazano. Predavatelji in cela javnost naj iz tega dokaza izvajajo posledke za nadaljevanje zapričetelega dela, — pa bomo

imeli, dasi v morda ponižnejši obliki nego drugod in nego bi bila državna univerza, *svoje domače slovensko vseučilišče, čigar duševni zakladi bodo vsem odkriti in pristopni. To pa bodi in bode uvod za pravo akcijo, da nam bo država prisiljena dati slovensko univerzo!*¹

¹ Kdor si želi pojasnil glede cele akcije radi ljudskih predavanj na Slovenskem, izvoli se obrniti na gosp. dra. Vlad. Ravniharja v Ljubljani, Cigaletove ulice.

Med. E. Š.:

Spolni problem.

Nadaljevanje.

Vprašanje, ki si ga stavimo in ki je nekako vsebina spolnega problema, formuliramo tako-le: Je-li neobhodno potrebno, ali leži v namenu narave, da izraža človek spolno energijo v spolnem občevanju? — ali krajše: ni li zdrževanje nekaj prisiljenega, nekaj nena-ravnega?

Veličastna slika naravnega razvoja nam daje odgovor. Pomisliti moramo, da vlada v tem razvoju harmonija, da ta razvoj, to stopnjevito pojavljanje življenja ni kaotičen šum, ampak to je simfonija, največja simfonija, ki jo moremo slutiti; a kjer harmonija, tam je inteligenca, in kjer inteligenca, tam namen. A kaj je namen tega univerzalnega razvoja? Biologija nam odgovarja: proizvod individualnosti. Proizvajanje individualnosti vidimo v postajanju svetov iz zvezdnih megel in v postajanju atomov, v postajanju celic opažamo isto. — Oglejmo si bližje ta načrt; za vzgled

vzemimo razvoj celice. Kakor znano, so živali najnižje vrste posamezne celice, t. j. mikroskopično majhni kupčki žive substance. Narava se trudi te kupčke, te poedine celice organizovati, ukrepiti jih, individualizovati. Telo teh celic postaja vedno bolj sestavljeno in vedno bolj pripravno vzdržati se pod najrazličnejšimi pogoji obstanka. Čudovite stvari opažamo tu, tako čudovite stvari, kakršnih pogrešamo na višjih stopinjah razvoja. — Narava pa se ne zadovolji s temi malimi stvaricami, s temi malimi individiji, čeprav so krepki in fino organizovani, v naravi leže še vse druge možnosti razvoja. Na višji stopinji razvoja opažamo, da se gotove celice združujejo in, kar je glavno, da izgubljajo svojo individualnost in da proizvajajo samo gotove lastnosti v višji in večji meri. Cela svota teh celic se združuje, vedno bolj zblizuje in neposredna posledica tega združevanja je,

da nastane iz cele vrste malih individijev nov individij, nova enota. Ta nova enota se zopet krepi, organizuje, postaja vedno bolj sestavljena; a ko je dosegla gotovo mero individualnosti — začenja se družiti z enakimi enotami in iz svote teh enot vzraste nova enota, nova ideja. Prejšnji proces se ponavlja v neizmerno. Zsledujoč nadaljnji proces zastane nam sapa, omaga um pred temi silnimi pogledi na razvojne možnosti. — Samo par vzgledov. — Drevo obstaja kakor vsaka rastlina iz celic, to je milijoni celic so podlaga, na kateri se more pojavljati nova enota, enota drevesa. Drevo je v tem slučaju enota, obstajajoča iz brezštevilnih enot. A to drevo (smreka) je zopet del višje enote — gozda. Pojem gozda je ravnokotakojem za višjo enoto kakor smreka. Nisi-li že čutil, ko si bil v gozdu, tiste čudovite harmonije, onega čudovitega nekaj, kar družijo vsa debla v neko celoto? — Ali pa, če tega nisi čutil, stopi pred čebelni panj in opazuj čebelne roje. Mar ni roj kot tak enota, obstajajoča iz nešteto malih enot, čebel, istotako, kakor obstaja posamezna čebela iz nešteto malih celic? Isto je pri človeštvu. Kar zovemo „človeštvo“, je enota, obstoječa iz milijonov malih enot, posameznih oseb. — Človeštvo je velikanski organizem, ki pokriva zemljo, in čeprav se ne dotika oseba osebe na isti način kakor celica celice v našem telesu, so vendar činitelji, ki še močnejše vežejo te delce v celoto, kakor bi mogla storiti bližina v prostoru. Socializem kot veda ni teoretična izmišljotina, ampak izraz umevanja naravnih istinitosti. Liberalizem je spoznal samo polovico načrta naravnega razvoja,

reka: „Načrt narave je proizvesti individualnost“ in postavil je individualizovanje kot svoj princip. Socializem pa je storil korak dalje in spoznal drugo polovico, drugo stran razvoja in reka: „Posamezne individualnosti so samo delci višje individualnosti, imajo namen omogočati, da se izraža višja enota“ in postavil je kolektivizem za svoj princip. Spoznati to enoto, videti, čutiti jo pa ni stvar sociologije, ni stvar intelekta, to je stvar verstva. — Idimo dalje in vprašajmo se, kako je mogoče, da se izraža s pomočjo nešteti malih enot višja enota? Odgovor nam daje princip deljenja dela. Posamezni delci, posamezniki (individiji) izgubljajo vedno bolj del svojih splošnih zmožnosti in poudarjajo, razvijajo gotove strani, postajajo „enostranski“; cele skupine enostransko razvitih posameznikov nastajajo, ki se potem družijo s skupinami drugače razvitih celic v harmonično skupino. Seveda je to le zunanja, „materielna“ slika razvoja, opustiti moramo tu subjektivno, dušno stran razvoja, razvoja principa, ali inteligence, ki te kombinacije, združevanje in razdruževanje vodi, oni princip, ki je ravno harmonija v razvoju. Opustiti moramo to zato, ker namen teh vrst ni govoriti o sociologiji, ampak o spolnosti. Treba je bilo omeniti načrt razvoja, ker le pravo umevanje tega načrta omogoči umevanje vsakega družbenega problema. Ta načrt mora priti v kri in meso vsakega socialista, in zato naj se ga ponavlja vedno in vedno.

Prišli smo s pomočjo tega načrta do točke, ko lahko odgovorimo na vprašanje, je-li zdržanje spolnega občevarja naravno, odgovarja-li razvojnemu na-

črtu? Deljenje dela je metoda, po kateri se vedno višje enote morejo izraževati. In zdrževanje je samo pojav principa deljenja dela. Kar moderno družbo karakterizuje, je cepljenje posameznikovega dela. Življenje zahteva od njega vsestransko izražanje moči. Človek je družinski oče, tarejo ga malenkostne družinske skrbi in nadloge, ima poleg tega posebno strokovno delo, je ud ali predsednik kakega društva — vse njegove moči so zdrobljene, njegovo delo polovičarsko, njegova notranjost je raztrgana in prazna. Kaj je posledica tega? Družina slabo uspeva, vzgoja prepuščena tujim ljudem, njegovo strokovno delo površno, njegovo politično življenje sport i. t. d. Kaj je ideal družbe, kaj načrt razvoja? Specializovanje. — Človek, ki se je odločil imeti družino, naj bi bil oče v polnem pomenu besede, naj ne bi imel drugih skrbi, drugega opravila, nego vzgojo svoje družine. Učitelj naj ne bi imel družine, ampak isto svojo energijo pretvoril v energijo duše, ki bi se izražala v popolnem pouku. In tako z vsemi stanovi. Spolno občevanje, skrb za ohranjenje rodu bi bila skrb nekaterih, ki so zmožni roditi krepke potomce, ki so zmožni dati jim polno mladinsko vzgojo. — Kam bi prišlo človeško telo, če bi hotela vsaka celica producirati semenske celice in skrbeti za potomstvo: samo nekatere so odločene za to. Družinska mizerija vseh časov korenini v tem, da hoče izražati vsakdo spolno energijo. A vidimo, da sili razvoj in socialno razmerje človeka, da se odreka družinskim nalogam, da

ostaja veliko število odstotkov ljudi v samskem stanu. A človek še vedno neče spoznati namena evolucije, načrta, ki leži v razvoju. Socialno razmerje ga sili opuščati družinsko nalogo; opuščajo, a opuščati neče izražanja svoje spolne energije, spolnega občevanja. Iz tega je nastalo drugo zlo — prostitucija. — Kaj sklepamo lahko iz vsega tega? Da je spolno zdrževanje pod gotovim pogojem naravno, da leži v načrtu naravnega razvoja in da je pogoj harmonije bodoče človeške družbe vzdrževanje velike večine ljudi. Kdor čuti v sebi moč vzdržati se, oziroma je mnenja, da je spolno vzdrževanje dobro, tega pač naj ne moti tako razširjena, tako ukoreninjena dogma: „Narava je dala človeku spolni organ, ergo, naravno je uporabljati ga, in ergo, vzdržati je nenaravno“. Vsekakor je spolno občevanje nekaj naravnega, a ravno tako naravno je tudi spolno vzdrževanje. — Pogoj naravnega vzdrževanja pa je pretvarjanje spolne energije v drugo vrsto energije. — Samo ena moč je, a njeni pojavi so različni. Tu se ta moč pojavlja kot pritežnost, tam kot elektrika, potem kot živčna moč, višje kot poželenje, še višje kot misel. Vse so različne oblike ene in iste energije. Elektrotehnika s svojimi čudovitimi uspehi je vzknila iz spoznanja, da se toplota izpreminja v magnetizem, magnetizem v elektriko, ta v luč i. t. d. Zakaj bi se ne dala spolna sila pretvoriti v živčno silo, v psihično silo, v duhovno silo? Vsi naravni pojavi govore za to, a kdo proti? Tisoč in tisoč ljudi trdi isto iz lastne izkušnje. Kako pretvoriti?

Nadaljevanje prihodnjič.

Edvard Bernstein :

Koliko lahko izvrše gospodarske zadrage.

Vprašanje, koliko lahko izvrše zadrage, se je doslej v marksistični literaturi le zelo površno obravnavalo. Če se preide literaturo šestdesetih let in nekatere sestavke Kautskega, se najde v nji, razen zelo splošnih, večinoma negativnih izjav, le malo o zadružništvu.

Vzroki te zanemarjenosti niso daleč. Najprej je marksistična praksa pretežno politična, namerjena v pridobitev politične moči in priznava poleg tega principi pomen le še strokovnemu gibanju, kot direktni obliki razrednega boja delavcev. Glede zadružništva si je vsilil Marx v začetku prepričanje, da je ono v malem neplodovito in da ima k večjem zelo omejeno eksperimentalno vrednost. Samo s sredstvi skupnosti se lahko kaj začne. V tem zmislu se je izjavil Marx v „18. Brumaire“ o delavskih zadrugah. Pozneje je nekoliko izpremenil svoj nazor o zadrugah, o čemer pričajo med drugim ženefskemu in lausanskemu kongresu „Internationale“ od generalnega sveta predložene resolucije kakor tudi najbrže od Marxa izvirajoče, vsekakor pa od njega pripoznano mesto v G. Eccariusovi knjigi „Eines Arbeiters Widerlegung“, kjer se priznava zadrugam kot predhodnicam bodočnosti isti pomen, kakršnega so ga imeli cehi (Zünfte) v Rimu in začetkoma srednjega veka; nadalje priča o tem tudi mesto v tretjem zvezku „kapitala“, ki je bilo pisano ob istem času kakor omenjene resolucije in Eccariusova knjiga, in ki poudarja pomen zadrug kot prehodno oblike socialistične produkcije. Njegovo

pismo o Gotskem programu (1875. 1.) pa se glede zadrug glasi zopet bolj skeptično, in ta skepticizem vlada od srede šestdesetih let vso marksistično socialistično literaturo. Deloma je to učinek reakcije, ki je nastopila po pariški komuni in ki je dala celemu delavskemu gibanju čisto drug značaj, značaj, ki je bil skoro povsem političen. Deloma pa je to tudi proizvod žalostnih izkušenj, ki se jih je dobilo pri zadrugah. Visoko leteči upi, ki jih je rodil napredek angleškega zadružnega gibanja, se niso izpolnili. Za vse socialiste šestdesetih let je veljala le produktivna (proizvajalna) zadruga kot zadruga in le v najboljšem slinčaju se je prištelo tudi konsumno društvo poleg. Prevladovalo je mnenje, ki ga je zastopal tudi Engels v svojih sestavkih o stanovanjskem vprašanju, da se bodo namreč po poplošenju konsumnih društev brezpogojno znižale mezde („Wohnungsfrage“, nova izdaja, str. 34 in 35). Od Marxa sestavljena resolucija ženefskega kongresa pravi :

„Mi priporočamo delavcem, da se bolj pečajo s kooperativno (zadružno) produkcijo, kot pa s kooperativnimi (zadružnimi) prodajalnami. Zадnje se dotikajo le površja današnjega gospodarstva, prve ga pa prijemajo v njegovem temelju . . . Da se prepreči hيرانje zadružnih družb in navadnih meščanskih komanditnih družb, naj dobe vsi pri njih uslužbeni delavci, naj so isti delničarji ali ne, enak delež. Le kot začasno sredstvo se

prizna delničarjem (akcionarjem) zmerne obresti.“

Ali ravno one v šestdesetih letih osnovane produkcijske (proizvajalne) zadruge so povsod propadle; ali so se čisto razgubile, ali pa so se združile v mala podjetja družabnikov. Ona pa, ki niso na isti način kot druga podjetja, vposlovala svojih delavcev proti mezdi, so le slabo vegetirala. — Konsumna društva pa so v resnici postala le kramarske prodajalne. Ni čuda, da se je v socialističnih krogih vedno bolj obračal hrbet združnemu gibanju. Na Nemškem, kjer je nasprotstvo med Lassallom in Schulze-Delitzschem še vedno vzburljalo duhove, je bila reakcija najmočnejša. Močno privrženstvo k prenapetemu državnemu socializmu, ki se opaža pri velikem delu nemške socialne demokracije (in ne le pri pristaših Lassalla) in ki se mnogokrat zelo slabo ujema s političnim radikalstvom stranke, so večinoma zakrivile zle izkušnje z zadrugami.

Bankroti samopomočnih zadrug so se sedaj vzprejemali na znanje le z veseljem. V gotskem programu, in sicer že v načrtu istega, je bila zahteva po proizvodjalnih zadrugah z državno pomočjo dana imposibilistična oblika. Kritika, ki jo je Marx v pismu o programu izvršil na omenjenem paragrafu, v tem oziru zadeva bolj izraževalni način kot pa misel, na katero se opira. Marx ni vedel, da je bil ravno „Berolinski Marat“ — Hasselmann —, katerega je največ napravljajal odgovornega za paragraf, skoz in skoz blankist. Tudi Hasselmann bi, ravno tako kot Marx, delavce od Bucheza protežiranega „Atelieja“ imenoval reakcionarje.

Da manjka pri Marxu globokeje idoče kritike zadrug, sta odgovorni dve okolnosti. Prvič se še niso bile napravile takrat, ko je on pisal, dovoljne izkušnje z različnimi oblikami zadrug, na podlagi katerih bi si vsvaril o tem svojo sodbo. Le še eni prejšnjih dob pripadajoči izmenjevalni bazari, so se izkazali kot popolnoma nezadostni. Drugič pa sploh ni stal proti zadrugam z isto teoretično nepristranostjo nasproti, ki bi dopustila njegovemu teoretičnemu bistremu pogledu pogledati dalje, kot povprečnemu socialistu, ki se je zadovoljeval s takimi pojavi, kot delavskim ali malomojsterskimi zadrugami. Tu je stala njegovi veliki moči analize nasproti že izobražena doktrina, ali pa, če se smem tako izraziti, oblika ekspropriacije (razlastitve). Zadruga mu je bila le v tisti obliki simpatična, kjer je predstavljala direktno nasprotstvo napram kapitalističnemu podjetju. Odtod priporočilo delavcem, se bolj pečati s proizvodjalnimi zadrugami, ker te obstoječi gospodarski sistem „prijemajo v temelju“. To je docela v zmislu dialektike in formalno povsem odgovarja družabni teoriji, ki izhaja od proizvodjanja kot v zadnji instanci določevalnega faktorja družabne oblike. Odgovarja navidezno tudi pojmu, ki vidi v nasprotju med že podružabljenim delom in zasebno prilastitvijo temeljno, k rešitvi sileče, protislovje v modernem proizvodjalnem načinu. Proizvajalna zadruga se dozdeva kot praktična rešitev tega nasprotstva v okviru posameznega podjetništva. V tem zmislu je mislil Marx o nji, to se pravi, o tisti zadrugi, kjer so „delavci kot zadruga svoji lastni kapitalisti“ (zv. III. „kapitala“, str. 427);

če tudi mora reproducirati vse pomanjkljivosti današnjega sistema, je vendar nasprotstvo med kapitalom in delom v nji „pozitivno“ odstranjeno ter tako prinaša dokaz o brezpotrebnosti kapitalističnega podjetja.

Vendar pa je od tedaj učila izkušnja, da ravno tako vstvarjene industrialne produktivne zadruge niso bile in še niso v stanu doprinesiti takega dokaza, da so temveč najbolj nesrečna oblika združniškega dela in da je Proudhon stvarno imel prav, ko je z ozirom na zadruge trdil nasproti Louis Blancu, da zadruga ni „nobena gospodarska sila“.

Socialnodemokratska kritika je doslej iskala vzroke gospodarskih ponesrečenj čistih produktivnih (proizvajalnih) zadrug le v pomanjkanju kapitala, kredita in prometa in si je razlagala izginjevanje gospodarsko neuničenih zadrug, iz korumpiranega vpliva jih obkrožujočega kapitalističnega, odnosno individualističnega sveta. Vse to je tudi, kakor daleč gre, prav. Toda vprašanja samega ne reši zadostno. Od cele vrste finančno ponesrečenih produktivnih zadrug je gotovo, da so imele dovolj obratnih sredstev in da niso imele nobenih večjih odjemalskih težkoč, kot povprečni podjetnik. Če bi bile produktivne zadruge opisane vrste v resnici od kapitalističnega podjetja višja ali vsaj enakovredna gospodarska moč, potem bi se morale vzdržati vsaj v tistem razmerju in tako razviti kakor mnoga, z manjšimi sredstvi započeta zasebna podjetja, ter ne bi podlegla tako žalostno moralničnemu vplivu kapitalističnega sveta, kakor se je to vedno in vedno zopet zgodilo. Zgodovina finančno ne uničenih produktivnih (proizvajalnih) zadrug govori

skoraj še glasneje proti ti obliki „republikanske tovarne“ kakor onih propadlih. Kajti zgodovina pove, da se imenuje razvoj proizvodjalnih zadrug povsod ekskluziviteta in privilegij. Daleč proč, napasti temelje današnjega gospodarskega bistva, so dajale one le dokaze za svojo relativno moč.

Nasprotno pase je konsumno društvo, na katerega so socialisti šestdesetih let gledali kot malovrednega, v teku časa v resnici izkazalo kot gospodarska potentca, kot zmožen, v veliki meri razvoja zmožen organizem. Napram malim številkam, katere navaja statistika čistih produktivnih (proizvajalnih) zadrug so številke delavskih konsumnih zadrug v takem razmerju, kakor kako domače gospodarstvo svetovne države napram gospodarstvu kakega deželnega mesta. In od konsumnih zadrug ustanovljene in na račun istih vodene delavnice proizvajajo že sedaj stokrat večjo množino dober kakor od čistih ali približno čistih produktivnih (proizvajalnih) zadrug.

*

Številke za zadnjo vrsto produktivnih zadrug se dobe le zelo težko, ker uradne statistike združne produkcije ne razločujejo med njimi in med zelo številnimi in večjimi delavskimi akcijskimi družbami v produkcijske namene. Po izkazih angleškega trgovinskega urada, je znašala leta 1897. vrednost letne produkcije v tistih zadrugah, kj so uradu poročale, v markah: od konsumnih zadrug z lastnimi delavnicami 122,014.600. od mlinarskih zadrug 35,288.040, od irskih mlekarn 7,164.940, od delavskih zadrug v produkcijske namene 32,518.800 mark.

Mlinarske zadruge, devet po številu, so imele 6373 članov ter so vposlevale 1895/96 (podatkov za 1897 še nimamo) 404 oseb; irske mlekarne in delavske zadruge v produkcijske namene, skupaj 214 društev, so imele

32.133 delničarjev in so imele uslužbencev 1895/96 7635 oseb. Mi sezemo zelo visoko, če rečemo, da je dvajseti del delavskih zadrug kot takih, kjer so vpsleni delavci zadruge svoji lastni kapitalisti.

Nasprotno so imele registrovane angleške delavske konsumne zadruge leta 1897.: članov 1,468.955, kapitalnega premoženja 408,174.860 mark, prometa 1.132,649.000 mark, dobička 128,048.569 mark.

Pregled.

Politika. Avstro-ogrška delegacija je dovolila vladi 400 milijonov kron za nove vojaške potrebe. To je za našo državo naravnost ogromna svota, če se pomisli, da je v Avstriji zavlada v zadnjih letih velika revščina. Vlada parlamenta v tem vprašanju baje ne bo nič upoštevala, kar pa je docela razumljivo. Vladi bi bil dober parlament sedaj na poti, zato ga ne mara in raje gleda, kako se že dolgo vrsto let „rešuje“ narodno vprašanje. — 12 junija t. l. so praznovali slov. krščanski socialisti desetletnico svojega gibanja. To je bil pač največji švindal, kar se jih je zadnja leta rodilo v slovenskem javnim življenjem. Desetletnico praznovati — in nobenih plodov. Slovenski krščanski socialisti nimajo danes nobene moderne politične organizacije, nobene delavske strokovne organizacije, nobenega lastnega glasila. „Slovenec“ je pisal, da praznujejo desetletnico krščansko-socialnega delavstva. Zdi se, da je to res; kakor da bi bili Slovenci krščanski socialisti res stari komaj deset let!

Socializem. Razvoj portugalske socialistične stranke. O tem daje revija „Avenir Social“ sledeče podatke: 10. januarja 1875 se je zbralo društvo „Združenje 18. marca“, ki je tedaj tvorilo središče delavskega gibanja v Lisaboni. Tu se je ustanovila socialistična stranka Portugala. Sodrugi Guecco je izdelal program, ki je bil odobren le od strankarskega zbora, vršečega se leta 1877. v Lisaboni. Naslednji kongres stranke je bil v Porto. Organizacija se je razvijala počasi, stranka je morala izbojevati mnogo bojev z republikanci. Pozneje se je delo še bolj otežilo, ker so nastali boji med mladimi in starimi, ki jih je vodil Guecco. Nastopali so tudi anarhistične skupine, ki so sproti razdirale, kar se je dobrega sezidalo. Stranka obstoji že 29 let in ima premagati še mnogo

težkoč. Stranka ima v prvi vrsti izvršiti še mnogo vzgojevalnega dela, mora dati delavstvu volje, discipline in solidarnosti!

V drugi švedski zbornici so predlagali socialistični poslanci uvedbo splošne volilne pravice. Po tem predlogu naj bi imel vsak švedski državljan, ki je dopolnil 21. leto, ki je neomadeževan, ki v zadnjih letih ni užival nobene podpore za revne, volilno pravico; uživanje podpor za časa bolezni ali brezposlenosti ne daje povoda za izgubo volilne pravice. — Stranka socialnih demokratov je razvila veliko agitacijo za splošno volilno pravico, vendar pa je sklenila, da se ne spušča za dosego tega namena v generalno stavko! Kakor znano je bila lansko leto na Švedskem generalna stavka radi volilne pravice, ki pa je končala brez uspeha.

„L'Humanité“. Poročali smo že, da je vodja francoskih socialistov, prof. Jaurés, izstopil iz uredništva „Petite République“, kate-rega lista glavni urednik je bil dolgo vrsto let. Ustanovil pa je v Parizu nov list „L'Humanité“, ki ima tudi nove principe. V prvi vrsti je to list, ki je neodvisen od kapitalističnih podjetij. Lassalle je nekoč dejal, da so nemški listi le sredstvo za profit in to velja še danes prav posebno od pariških listov vseh vrst. Celo socialistični radikalni list „Lanterne“ (njeni urednik je bil znan anarhist) je bil last stare banke Pereyre; ravno tako je bilo in je tudi pri omenjenem socialističnem listu „Petite République“. Ta list je zastopal sicer socialistične tendence in je svoj nalog pod Jaurésovim vodstvom znatno zvišal; toda Jaurésovo politično ime je bilo v vedni nevarnosti, zakaj večkrat so morali strokovno organizovani delavci javno protestirati proti malim plačam, ki so jih dobivali delavci tega podjetja, med tem, ko so delničarji zaslužili pri listu lepe svote. Jaurés je nastopil proti

tem razmeram, in ker ni mogel doseči svojega smotra, je zapustil svoje mesto. Ustanoviti konkurenčni dnevni list, ki ne bi bil odvisen od meščanskih kapitalistov, ni lahko. Jaurés je imel osnovnega kapitala 700.000 frankov, kar v teh razmerah ni mnogo. V svojem programnem uvodnem članku je razložil svoje namere. — Ime „Humanité“ — pravi — naj bo natančna zaznamba cilja naše stranke, namreč od vseh socialistov stremeča uresničba resničnega človeštva i človečnosti, ki danes čisto nič ne obstoji ali pa le zelo nepopolno. Med sotrudniki in redaktorji tega novega glasila socialistične stranke na Francoskem nahajamo najodličnejša imena francoskega socializma, kakor: Veriand, Allemane, Pressensé, Fournière, Viviani, Revelin, Rémy i. t. d. List ima svoje stalne dopisnike po vseh državah. Na čelu literarnega dela lista pa stoji največji živeči francoski stiliist, znani akademik Anatole France. Francoski socialisti imajo v svojem pariškem „Humanité“ najlepši socialistični politični list sveta.

Ameriška socialistična stranka v Združenih državah Amerike. Tajnik te stranke poroča: Koncem leta 1903. je bila stranka organizovana v 33 državah in krajev. Tega leta se je ustanovilo 101 novih lokalnih društev. Dohodki so znašali 14.240.99 dolarjev. Ravno toliko so bili stroški. Članov je bilo tega leta 23.000. Organizatorji so bili 1545 dni na potovanju in so obiskali 890 mest, so imeli 1272 shodov in so ustanovili 137 novih lokalnih društev. Pri občinskih volitvah v Milwaukee smo dobili 9 mandatov socialistični kandidat za župansko mesto je dobil 15.333 glasov; nasprotniki pa so zmagali z 23.515 glasovi.

Socialistična stranka na Holandskem je imela svoj strankarski zbor v Dordrechtu. Poročilo posnemamo: Stranki pripadajočih društev je bilo 124 s skupnim številom članov 5600. Pri občinskih volitvah je postavila stranka 140 kandidatov, ki so pa večinoma podlegli. Dohodki strankarskega vodstva so znašali 30.703.40 gld. in je ostalo koncem poslovnega leta v blagajni 1761.23 gld.

Socialisti na Srbskem so tudi imel svoj letni kongres v Belgradu. Poročilo pravi, da ima stranka politični list „Radnicke Novine“,

ki izhaja dvakrat na teden, znanstveno revijo „Život“ in en strokovni list. Pri zadnjih volitvah je spravila stranka enega svojih kandidatov v narodno skupščino. Organizacija se počasi uveljavlja, posebno pa se sedaj deluje na popolnitvi strokovne organizacije.

Japonski socialisti so izdali proklamacijo na rusko delavstvo, v kateri pozdravljajo rusko razredno-zavedne delavce kot svoje brate in se izrekajo proti vojni.

Občinski socializem. V Ljubljani in na Slovenskem sploh, se cene mesa vedno draže. Mesarji sicer zatrjujejo da prodajajo meso v lastno škodo, ne podprejo pa te svoje smeje trditve z nobenimi statističnimi podatki. V sled interpelacije v ljubljanskem občinskem svetu, se je čutil mestni župan Hribar dolžnega preiskati zadevo, zakaj med prebivalstvom je zavladala resna nevolja. Dognalo se je, da je Ljubljana glede mesa eno najdražjih mest v Avstriji in da je cena mesu n. pr. v Gradcu precej nižja nego v Ljubljani. Meso druge vrste je v Ljubljani sploh najdražje, kar je pač zadosten dokaz za izsesavanje konsumentov po mesarjih. To bi bila lepa prilika za ustanovitev lastne mestne mesnice, ki bi brez dvoma bila na korist celemu prebivalstvu in tudi financam mestne uprave. Ne le, da bi bile cene v mestni mesnici lahko znatno nižje, tudi boljše, zanesljivejšo meso bi se tam prodajalo. Občinske mesnice so danes nekaj navadnega v občinski upravi, ki mnogo primorejo k solidnejšim cenam mesa vobče. Da bi se to v Ljubljani uresničilo, ni mogoče pričakovati, ker so v občinskem zastopu tudi mesarji, kot člani vladajoče stranke. Zato pa bo meso še dražje. Treba bo misliti na samopomoč.

Maia kronika. Stroški nedavno v Krimitsavu se vršечеgega velikega štrajka so znašali 1,064.956.17 nemških mark. — Glasilo zidarske organizacije na Nemškem „Grundstein“ ima 125.000 odjemalcev. — Velikanska organizacija je zveza ameriških premogarjev. Leta 1897. je štela zveza le 9731 članov, leta 1903. pa 287.545. Glavna blagajna šteje 2 milijona dolarjev; velike svote pa so nakupičene še po blagajnah lokalnih društev. — 30 danskih zadružnih mesnic je poklalo leta 1903. 128.850 prešičev, 17.131 goveje živine in 2600 ovac. Poleg tega so eksportirale zadruga 2,300.000

funtov jajec. Skupno so imele 60 milijonov dohodkov. — V Nordvalesu so delavci združno pričeli kamenolom. Podjetje zelo dobro napreduje, kamenolomi in drugo orodje so že skoraj izključno imetje mlade zadruga. Prvo polletje je zadruga vposlevala 196 delavcev v treh kamenolomih. Čisti dobiček pa je znašal 1227 mark. — Občina Dortmund (Nemčija) ustanovi delavsko tajništvo.

Razno. V Belgiji vladajo klerikalci. Njih prvi naskok je bil zoper šolo, naravno. Klerikalna vlada je l. 1895. izdala šolski zakon, s katerim se v deželi vpeljuje konfesijna (verska) šola. Kakor piše časopis *Siécle*, je bilo od l. 1901. pa do danes zaprtih 883 ljudskih, 184 gospodinjskih in 1225 nadaljevalnih šol, upokojenih nad 1500 učiteljev in mesto njih poklicanih 3012 meniških ali vsaj dobro katoliških učiteljev in učiteljic. Občinam, ki ne marajo konfesijne šole, jih vlada napravlja sama na svoje stroške. Nesrečna dežela. Završila bode kakor Špansko. Klerikalci ne morejo rabiti izobraženega ljudstva. Proti šoli mora stati samostan; dočim je l. 1846. bilo v Belgiji 979 samostanov z 11.968 menihov, jih dežela l. 1900. preživlje že 37.684 v 2221 samostanih.

Zbori. Zvezni shod knjigovezov je bil dne 26. in 27. marca na Dunaju. Zvezna društva štejejo 1560 članov. Potne podpore je izplačala zveza v treh letih K 4024·80, brezposelne pa K 22.187. Zveza obstoji šest let; prva tri leta je imela stroškov K 8205·80 (brez brezposelne podpore), v drugi dobi pa že (z brezposelno podporo) K 26.211·80. Zbor je sklenil tudi podporo za onemogle. — Zveza usnjarjev je zborovala tudi o Veliki noči na Dunaju. Na tem zboru se je sklenilo, da se združita obe strojske organizaciji, in sicer 1. julija letos. Spojena organizacija bo štela

že nad 2600 članov in imela okrog 40.000 K premoženja. Za Češko in Moravsko se je ustanovilo tajništvo v Pragi. Prispevek se je nekaj povišal in se je uvedla bolniška podpora. — Tretji občni zbor zveze slikarjev, pleskarjev in loščarjev v Avstriji je bil velikonočne praznike. Zveza šteje konec 1903 907 članov (brez restantov pozimi). Dohodki so K 9506·55, stroški pa K 4417·92. Društveno imetje konec leta je K 5088·63 in se je v dveh letih dobro potrojilo. Uvel se je brambeni sklad. Uvedba brezposelne podpore se dá na splošno glasovanje. — Zvezni shod črevljarjev je bil o binkoštih na Dunaju. Zveza šteje, čeprav je še jako mlada, 2925 članov. Dohodkov je imela zveza že K 45.976·68 in stroškov K 43.276·73 (od ustanovitve prve podružnice 2. decembra 1901 do konec 1903). Shod je tudi sklenil, da se združijo vse doslej po narodnostih ločene organizacije v državno društvo. Poleg nemškega strokovnega organa se prevzame na račun društva tudi češki „Obuvnik“ z novim letom. Tudi prispevek in podpore so se reformirale. — O binkoštih so imeli tudi tobačni delavci konferenco glede osnovanja enotne državne organizacije.

Najnovejši štrajki. Dunajski stavbni delavci so izvojevali v majhnih stavkah dokaj uspehov. Mojstri so vsled tega odpustili nad 8000 pomočnikov, češ, da jim razdero organizacijo. — Najgorše orožje podjetnikov proti delavcem je danes odpust sploh ali zatvoritev tovarn, dokler se delavci ne uklonijo. To se zadnji čas prav pogosto prakticira. Zgledi: Krimičav (tkalci), Praga (mizarji), Posen in Köslin (slikarji), v Lipskem (črkolivci) itd.

Brezposelnost na Španskem je ogromna. Samo tovarne v Barceloni so odpustile do 25.000 delavcev.

Drugi izkaz.

V sklad za tiskarno „Naših zapiskov“ so darovali: po 1 K: Lenert Lotrič, Dermota, Tutta, Podlipec, Mervoš, Košak, Mastnak, Rinaldo, Kogovšek, Škrjanc, Podobnikar, Mrajč, Milanič, Stolfa, Zlobec, Nardin, Meznarčič, Udovc, Oman, Sepin, Celarc, Konjevič, Janeš, Ulle, Kralj, Drnovšek, Stern, Büchl, Terdina, Ropret, Kocmur, Bezjak; po 2 K: Mudrovčič, Beber; po 6 K: Sch. D. P., Koman; pevsko društvo Zagorje 18 K 99 h. — Živel!